

Valorizacija nematerijalne baštine u kutlurnom turizmu otoka Hvara na primjeru stvaralaštva Petra Hektorovića

Martinić, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:065840>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-29**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

KATARINA MARTINIĆ

**VALORIZACIJA NEMATERIJALNE BAŠTINE OTOKA HVARA U
KULTURNOM TURIZMU NA PRIMJERU STVARALAŠTVA PETRA
HEKTORVIĆA**

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

KATARINA MARTINIĆ

**VALORIZACIJA NEMATERIJALNE BAŠTINE OTOKA HVARA U
KULTURNOM TURIZMU NA PRIMJERU STVARALAŠTVA PETRA
HEKTORVIĆA**

Završni rad

JMBAG: 0303069916, redovita studentica

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Kulturni identitet Hrvatske

Znanstveno područje: Interdisciplinarne znanosti

Mentorica: doc. dr. sc. Nataša Urošević

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Katarina Martinić, kandidat za prvostupnika kulture i turizma, smjera kultura i turizam ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli _____ godine.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Katarina Martinić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom "Valorizacija nematerijalne baštine otoka Hvara u kulturnom turizmu na primjeru stvaralaštva Petra Hektorovića" koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli _____ (datum)

Potpis

Pula, 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. KULTURA, KULTURNA BAŠTINA I KULTURNI TURIZAM	3
3. OTOK HVAR	4
3.1. O imenu otoka	4
3.2. Povijest otoka	5
3.3. Kulturna baština.....	6
3.3.1. Katedrala svetog Stjepana	6
3.3.2. Arsenal.....	7
3.3.3. Hvarska loža - Loggia	8
3.3.4. Franjevački samostan	9
3.3.5. Ljetnikovac Hanibala Lucića.....	10
3.3.6. Hvarsko pučko kazalište	11
3.3.7. Južna strana otoka	12
3.3.8. Naselja hvarske ravnice	13
3.4. Materijalna i nematerijalna baština otoka Hvara na UNESCO-voj listi	14
3.4.1. Starogradsko polje	14
3.4.2. Hvarska čipka.....	15
3.4.3. Procesija „Za križen“	16
3.4.4. Klapsko pjevanje i mediteranska prehrana	18
4. PETAR HEKTOROVIĆ	19
4.1. Povijest Staroga Grada.....	19
4.2. Tvrđalj Petra Hektorovića	20
4.3. Život.....	23
4.4. Oporuka.....	26
4.5. Stvaralaštvo.....	27

5. VALORIZACIJA NEMATERIJALNE BAŠTINE – PETAR HEKTOROVIĆ	31
6. ZAKLJUČAK	34

1. UVOD

Završni rad napisan je na temu valorizacije nematerijalne baštine otoka Hvara u kulturnom turizmu na primjeru stvaralaštva Petra Hektorovića. Budući da je Petar Hektorović važna povijesna osoba otoka Hvara, valorizacija nematerijalne baštine na primjeru njegova stvaralaštva je vrijedna tema kojoj treba posvetiti puno pozornosti. Valorizacija ovakve vrste temelji se na njegovim djelima, konkretno na njegovom najpoznatijem književnom djelu *Ribanju i ribarskom prigovaranju*.

Rad se sastoji od 6 poglavlja, od kojih su neka podijeljena na manje cjeline. Prvi dio je uvodni u kojem se objašnjavaju struktura, ciljevi i metode rada.

U drugom poglavlju definiraju se najvažniji pojmovi kulture, a treće poglavlje odnosi se na otok Hvar. Detaljnije se govori o imenu otoka, njegovoj povijesti i kulturnoj baštini te materijalnoj i nematerijalnoj baštini koja je upisana na UNESCO-ovu listu svjetske baštine. U dijelu rada koji se bavi kulturnom baštinom izdvojeni su i objašnjeni najvažniji spomenici, najprije u gradu Hvaru, a potom i na cijelom otoku.

Četvrti dio posvećen je temi Petra Hektorovića i Starome Gradu za koji je Hektorović bio čvrsto vezan. Opisuje se povijest Staroga Grada i važne znamenitosti te Tvrđalj – ljetnikovac Petra Hektorovića. Nadalje, opisuje se njegov život i stvaralaštvo te oporuka u kojoj su pronađene mnoge zanimljive činjenice kojima se najbolje može potvrditi Hektorovićev humanizam.

U petom poglavlju predlaže se način valorizacije nematerijalne baštine otoka na primjeru stvaralaštva Petra Hektorovića. Riječ je o izletničkoj ruti brodom koja bi interakcijom glumaca, izletnika i turista na primjeru renesansnog književnog djela približila kulturni život i tradicijske običaje jednog duha vremena s jedne, a zabavila s druge strane. Čitava ruta i njezine „stanice“ bile bi usko vezane za Hektorovićevo najpoznatije djelo – *Ribanje i ribarsko prigovaranje*.

Slijedi šesto, zaključno poglavlje te popis literature, slika i sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku.

Cilj ovog rada je oživjeti nematerijalnu baštinu otoka Hvara temeljenu na stvaralaštvu Petra Hektorovića. On je bio važna osoba koja je svojim djelovanjem doprinijela oblikovanju života i kulture na otoku i šire. Ovakvom vrstom valorizacije uvelike bi se obogatila kulturno-turistička ponuda otoka koja je u posljednje vrijeme, unatoč silnim naporima savjesnih građana, zanemarena.

Metode korištene za izradu ovog rada su analiza, sinteza, deskripcija te obrada podataka. Korišteni su sekundarni podaci, odnosno literatura koja se može pronaći u Gradskoj knjižnici i čitaonici Hvar, u Sveučilišnoj knjižnici u Puli te na internetskim stranicama.

2. KULTURA, KULTURNA BAŠTINA I KULTURNI TURIZAM

„Kultura je univerzalni ljudski fenomen, antropološka datost i bitna generička značajka čovjeka kao društvenog i individualnog, duhovnog i stvaralačkog bića“.¹

U *Pojmovniku kulture i okoliša* kultura se opisuje kao naziv za sve ljudske tvorevine unutar nekog društva nastale na određenom prostoru i u određenom vremenu, u procesu kolektivnog djelovanja ljudi tijekom povijesti. također, ovaj pojam obuhvaća i vrste djelatnosti izvan materijalne proizvodnje.²

Kulturni turizam se smatra turizmom specijalnih interesa, a definiran je kao posjet osoba izvan njihovog stalnog mjesta boravka koje su djelomično ili u cijelosti motivirane interesom za povijest, umjetnost, kulturno-povijesno naslijeđe ili stil života mjesta u koje su došli.³ Geić prema G. Richardsu (1996.) navodi područja i privlačnosti za koje se smatra da mogu postati turistički motivi u kulturnom turizmu, a to su:

- Arheološka područja,
- Arhitektura (ruševine, poznati objekti, čitavi gradovi),
- Muzeji, umjetnost, skulpture, zanati, galerije, festivali, razni događaji,
- Glazba i ples (klasična i suvremena glazba, folklor i plesovi te etnografija i etnologija),
- Drama, kazalište, filmovi,
- Jezične i književne studije (ture i događaji),
- Vjerska slavlja, hodočašća,
- Cjelokupna (narodna i primitivna) kultura i subkultura.⁴

Kulturna baština, kako materijalna tako i nematerijalna, odnosi se na zajedničko bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njena zaštita predstavlja važan čimbenik za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta.⁵

¹ Skledar, N., *Čovjek i kultura*, Zagreb-Zaprešić, 2001., str. 167.

² Cifrić, I., *Pojmovnik kulture i okoliša*, Zaprešić, 2009., str. 124.

³ Vlada Republike Hrvatske, *Strategija razvoja kulturnog turizma; Od turizma i kulture do kulturnog turizma*, Zagreb, 2003., str. 5.

⁴ Geić, S., *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Split, 2011., str. 315.

⁵ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <https://www.min-kulture.hr> (3.9.2019.)

3. OTOK HVAR

Otok Hvar je još od antike poznat po svom važnom strateškom i nautičkom položaju, bogatim slojevima povijesnih razdoblja, kulturnim i prirodnim spomenicima te književnosti. Poznat je još i po ugodnoj mediteranskoj klimi s blagim zimama, toplim ljetima i velikom broju sunčanih sati (čak 2718 sunčanih sati godišnje), čime je zaslužio naziv "sunčani Hvar".⁶

3.1. O imenu otoka

Naziv otoka nedvojbeno je grčkog podrijetla, od čega su Rimljani izveli naziv *Pharia*. Iz tog naziva su dalmatinski Romani izveli *Fara*, a novonaseljeni Hrvati u ranom srednjem vijeku – *Hvar*, budući da su u to doba Slaveni suglasnik *f* pretvarali u suglasničku skupinu *hv*. U srednjovjekovnim ispravama su dalmatinski Romani pod utjecajem slavenskog izgovora pisali ime otoka kao *Quara* ili *Quarra*, dok su ga Talijani nazivali *Lesina*, odnosno mletački *Liesena* ili *Liesna*. Taj su naziv izveli iz starog hrvatskog pridjeva *liesno*, što znači „*les* = šuma“, a to uistinu i odgovara slici otoka u neretljansko doba. Naime, istočni dio otoka se sužava prema kraju i na taj način stvara oblik oštrice. Spomenuti mletački naziv *Liesna*, što u izvedenom obliku znači šilo, odgovara vizualnom doživljaju venecijanskih pomoraca koji su prolazili blizu otoka kada bi plovili prema Neretljanskom kanalu.⁷

Niz drugih otočnih toponima također ocrta njegovu izvornu šumovitost. Imena Velo i Malo Grablje kriju u nazivu spomen drveta graba, zatim imena Vrbanja i Vrboske koja se izvode od vrbe, a Vrisnik od vrijesa.⁸

⁶ <https://www.hvarinfo.com/> (19. 8. 2019.)

⁷ Joško Belamarić, *Otok Hvar*, Zagreb, 2004., str.5.

⁸ Ibidem, str. 5.

3.2. Povijest otoka

Prošlost otoka Hvara je tisućljetan proces dugog i kontinuiranog trajanja, baština bogatih povijesnih izvora, drevne materijalne kulture, pisane riječi te umjetničkih ostvarenja. Od prapovijesnih tragova života, ilirskih gomila, grčke kolonizacije i rimske dominacije, preko hrvatskog naseljavanja i pokrštavanja, na razmeđu sukoba i presizanja srednjovjekovnih država, rušilačkih pohoda osmanlijskih gusara, unutarnjih društvenih previranja i pučkih ustanaka, pa sve do suvremenoj povijesti bliskih događaja u razdoblju ovog i prošlog stoljeća, odvijala se i trajala povijest otoka Hvara, čineći jedan od najdragocjenijih bisera hrvatske prošlosti i kulturnog nasljeđa.⁹

Važnost položaja u središtu morskih putova očituje se u slojevitosti povijesnih tragova koji su puno bogatiji, nego na drugim jadranskim otocima. Brojni nalazi, pogotovo oni iz Markove i Grapčeve spilje, omogućuju definiranje hvarske kulture, pa tako oslikana keramika s mnogim spiralnim motivima spada među najdekorativnije izrađevine tog predilirskog doba. Pretpostavlja se da je izvorno egejskog podrijetla, a pokazuje i razvoj na domaćem tlu.¹⁰

U rimsko doba čitav otok obuhvaćen je mrežom gospodarskih i ladanjskih sklopova s većom koncentracijom u Hvaru, Starom Gradu i okolici Jelse, točnije na područjima koja su bila bogata izvorima žive vode. Vinko Pribojević u svom renesansnom hvalospjevu Hvaru i slavenskom narodu iz 1525. godine spominje razne mozaike, a opat Alberto Fortis 1774. g. podatak o antičkom brodolomu koji se dogodio uz krajnji rt otoka, što je prva hidroarheološka bilješka u našoj arheologiji. Pretpostavlja se da je rimska Pharia unaprijeđena u upravni rang autonomnog municipija već za vrijeme Cezara ili pod Oktavijanom koji je plovio kod Hvara 34. godine prije Krista, kada je i pokorio srednju Dalmaciju. U to vrijeme Hvar je bio otok vinove loze, ribarstva i trgovine, a to dokazuju brojni arheološki tragovi te hidroarheološki lokaliteti koji nisu vezani samo za brodolome trgovaca koji su prolazili pokraj otoka, već i za one koji su plovili prema njemu.¹¹

⁹ Miro A. Mihovilović, *Otok Hvar*, Zagreb, 1995., str. 72.

¹⁰ Joško Belamarić, *Otok Hvar*, Zagreb, str. 14.

¹¹ Ibidem, str. 21.

Procvat otoka dogodio se zahvaljujući intenzivnom vinogradarstvu, a važan dio prihoda donosio je i ribolov. Poljičani su samo u Vrboskoj 1512. godine, za vrijeme krvavog Pučkog ustanka (1510.-1514.) oteli više od 5000 barila slanih srdela te otprilike isto toliko barila slanih skuša. Postojalo je 180 brodova za ljetni ribolov, od kojih su mnogi bili teretni, a neki su plovili čak i do Engleske. Godine 1858. otvara se najstarija meteorološka postaja u Hrvatskoj, u kuli nekadašnjeg grkokatoličkog samostana sv. Venerande. Praćenje i upoznavanje klimatskih pogodnosti uvelike je pomoglo u promicanju i napredovanju hvarskog turizma, pa je tako 1868. godine u Hvaru utemeljeno Higijeničko društvo, jedno od najstarijih turističkih društava u Europi.¹²

3.3. Kulturna baština

Hvar ima brojnu vrijednu kulturno-povijesnu baštinu. Kako je u svojoj povijesti bio pod mnogim vlastima, tako je svaka vlast iza sebe ostavila trag. U nastavku će biti nabrojani i opisani neki od važnijih spomenika hvarske baštine.

3.3.1. Katedrala svetog Stjepana

Prvo što se primjećuje na hvarskom trgu je katedrala svetog Stjepana i njezin zvonik koji su sagradili korčulanski graditelji Nikola Karlić i Marko Milić Pavlović u 16. stoljeću. Ovaj zvonik, uza sve ostale zvonike grada Hvara koji su renesansni te nose tragove starijih stilova, stručnjaci smatraju najljepšima u Dalmaciji. Katedrala se nalazi na mjestu nekadašnjeg benediktinskog samostana, a datira iz 16./17. stoljeća. Sačuvala je pojedine romaničko-gotičke arhitektonske elemente i dijelove kamenog namještaja iz starije crkve. Nije poznato kada je prvobitna samostanska crkva povećana ni kako je izvorna denominacija sv. Marije pretvorena u sv. Stjepana, ali pretpostavlja se da je promjena uvjetovana prelaskom biskupa i time središta biskupije iz Starog Grada (starog Hvara) u (novi) Hvar 1278.g.¹³

¹² Ibidem, str. 22.–24.

¹³ Niko Duboković Nadalini, *Hvar*, Zagreb, 1982., str. 21.–22.

Trobrodna unutrašnjost katedrale broji 11 mramornih oltara i dva manja, drvena. Veliki mramorni oltari smatraju se vrhunskim ostvarenjem barokne umjetnosti, a svoju likovnu vrijednost pokazuju raznim biljnim motivima, likovima anđela i svetaca, arhitektonskim ornamentima te raznobojnim komadima mramora od kojih su sastavljeni. Katedrala također ima i brojna vrijedna djela, od kojih se neka čuvaju u riznici katedrale. Najznačajnija kiparska djela su kameni oltar sv. Luke (15.st.) i kasnogotički kip sv. Mihovila koji ubija zmaja. Drveni dijelovi skulpture, poput koplja i krila, nažalost nisu sačuvani.¹⁴

3.3.2. Arsenal

Gradnja monumentalnog Arsenala - izvorno spremišta za hvarsku galiju, započela je u prvoj polovici 16. stoljeća na mjestu srednjovjekovnog koji je utemeljen 1292. godine. Iznad Arsenala nalazi se najstarije komunalno kazalište u Europi (1612.g.), uz koje danas djeluje galerija suvremene umjetnosti "Arsenal".¹⁵

Hvarski Arsenal smatra se jednim od najbolje očuvanih na cijelom Mediteranu. To je monumentalna kamena zgrada s velikim lukom otvorenim prema zapadu, a izgrađena je na samoj obali. U to vrijeme je služila kao brodogradilište i spremište za opremanje i čuvanje galija i drugih brodova. Arsenal je oštećen prvo napadom Turaka 1571.g., zatim eksplozijom baruta na citadeli 1579.g., ali ubrzo je popravljen, dograđen i stavljen pod krov. Zasluge za ove radove pripadaju hvarskom knezu Pietru Semitecolu, na vlasti od 1611. do 1613., koji je u grad uveo red i postigao mir između zavađenih, plemićkog i pučkog staleža. Kao spomen na postizanje socijalnog mira sagradio je već spomenuto kazalište. Donedavno se u galeriji "Arsenal" nalazila pramčana figura *Zvir* koja je krasila pramac hvarske galije sv. Jerolim. Tom galijom je Hvar sudjelovao u pobjedonosnoj bitci pod Lepantom protiv Turaka 1571. godine.¹⁶

¹⁴ Miro A. Mihovilović, *Otok Hvar*, Zagreb, 1995., str. 421.– 422.

¹⁵ Joško Belamarić, *Otok Hvar*, Zagreb, str. 33.

¹⁶ <http://www.otok-hvar.com/hr/hvar-kroz-povijest> (15. 08. 2019.)

Slika 1.: Arsenal u gradu Hvaru

Izvor: <https://www.otok-hvar>. (3. 8. 2019.)

3.3.3. Hvarska loža - Loggia

Gradnja ove zgrade projekt je talentiranog arhitekta Tripuna Bokanića s otoka Brača. On je na hvarskoj loži prizemni dio sagradio pravilnim kamenim blokovima koji čine lukove prozora i vrata. Kada je loža restaurirana, dodani su mali obelisci. Za vrijeme vladavine Mletaka loža je služila kao javna sudnica. U njoj se nalazilo mjesto za kneza i suce, kamene klupe te kameni stol. Tu su donesene brojne kazne, propisi i osude te se održavale javne licitacije za otkup poreza i carina. Također je služila za putnike i vojnike koji su bili u prolazu, a zbog nevremena ne bi mogli nastaviti daljnje putovanje. U ovom prostoru se jedno vrijeme nalazio i "Kursalon", odnosno čitaonica, hotelska kavana, plesna dvorana te okupljalište za hvarsku društvenu elitu.¹⁷

Danas hvarska loža - Loggia ima više namjena. U njoj se održavaju razne izložbe, recitacije, predavanja i slično. Služi i za sastanke i sjednice Gradskog vijeća.

¹⁷ Grga Novak, *Hvar kroz stoljeća*, Hvar, 1960., str. 165–167.

Nedavno su završeni radovi kojima je vanjski kamen potpuno očišćen i zaštićen za neko vrijeme, a trenutno je u tijeku i obnavljanje prednjih lukova, odnosno prozora.

Slika 2.: Loggia u gradu Hvaru

Izvor: <https://www.visit-croatia> (3. 8. 2019.)

3.3.4. Franjevački samostan

Franjevački samostan je sagrađen 1461. godine u gradu Hvaru uz staru poljsku crkvicu sv. Križa. Zbog važne nautičke funkcije hvarske luke, samostan je postao neka vrsta patronata mornarice, hospicij za mornare te opskrbna stanica brodovima za vodu, a tu funkciju je imao sve do pada Venecije 1797. godine. Renesansni klaustar izgrađen je paralelno s crkvom. Zvonik ovog samostana je najstariji od četiri hvarska zvonika, od kojih su tri sačuvana. Majstor Nikola Firentinac izradio je portal na kojem je lik Bogorodice s Isusom, a na dnu reljefa je mali mletački grb, potvrda venecijanskog patronata nad ovom crkvom. Pred glavnim oltarom počiva pjesnik "Robinje" Hanibal Lucić, ali nadgrobna ploča nosi inicijale njegova sina Antuna.¹⁸

Iz crkve se pomoćnim vratima prilazi klaustaru u kojem se nalazi masivna kruna bunara koja je teška 300 tona, a budući da je natpis na bunaru oštećen i nečitljiv, može se saznati samo da ga je gradio Rado iz Šibenika. Postoji i blagovaonica čiji

¹⁸ Niko Duboković Nadalini, *Hvar*, Zagreb, 1982., str.26. – 27.

cijeli zapadni zid pokriva monumentalna slika *Posljednja večera*. Uz to platno, u franjevačkom samostanu nalazi se još mnogo slika, stare čipke, zbirka novca koji se koristio u Hvaru, crkveno ruho iz 14. stoljeća i slično. U kući se nalazi biblioteka, a u vrtu za odmor još uvijek živi čuveni čempres rašljasta oblika koji je star preko 500 godina.¹⁹

Slika 3.: Franjevački samostan u gradu Hvaru

Izvor: <https://www.otok-hvar.hr> (6. 8. 2019.)

3.3.5. Ljetnikovac Hanibala Lucića

Ljetnikovac je izgrađen oko 1530. godine te je spomenik ladanjske arhitekture iz renesansnog doba. Ima vidljive naznake kasne gotike, iako prevladava renesansni stil. Ljetnikovac čine dvije zgrade te prostrani ograđeni vrt, a nalazi se u polju izvan gradskih zidina. Vidljivo je da su u gradnji sudjelovali domaći majstori s obzirom na to da ljetnikovac ima sve oznake dalmatinskog renesansnog graditeljstva.²⁰

U ljetnikovcu se nalazi i spomen-soba posvećena Hanibalu Luciću, a uređena je 1999. godine na katu istočne zgrade ljetnikovca. To je prostorija s četiri velika

¹⁹ Ibidem, str. 28. – 29.

²⁰ <http://mhb.mdc.hr/zbirke.aspx?kid=4> (15. 08. 2019.)

prozora koji pretvaraju sobu u prozračnu lođu, a u njoj su izloženi razni predmeti, kao i zbirka medalja i portret Hanibala Lucića.²¹

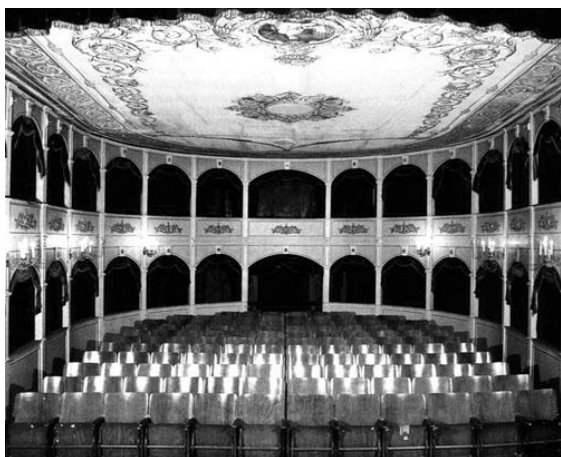
Ljetnikovac nije građen izvan gradskih zidina samo zato što je Hanibal Lucić htio imati svoj mir, već i zbog toga što je u to vrijeme vladala kuga, a on se htio zaštititi. Iz tog razloga je vrt ograđen visokim zidovima. Zanimljivo je spomenuti da je na mjestu gdje se nalazi ljetnikovac uvijek primjetno hladnije nego u ostatku grada, ali možda je to samo slučajnost.

3.3.6. Hvarsko pučko kazalište

Hvarsko kazalište zauzima posebno mjesto u kulturi južne Hrvatske, a ponajviše zbog njegova datuma nastanka. Hvarski knez Pietro Semitecolo ga je otvorio 1612. godine, što dokazuje natpis na ulazu u gradnju iznad prostora Arsenala koji glasi „ANNO PACIS SECUNDO MDCXII“ (Druge godine mira, 1612.). Najveći promicatelj o dragocjenoj drevnosti hvarskog kazališta bio je Hvaranin Grga Novak koji je već u prvom izdanju svoje knjige *Hvar (1924.)* govorio o kazalištu koje je Pietro Semitecolo dao sagraditi na gornjem katu Arsenala, gdje se nalazi i danas. Na temu hvarskog kazališta se vraćao u nekoliko navrata, pa je tako zapisao: "Pietro Semitekolo (sic!) novcem autonomne Hvarske komune obnovi ogromni starodrevni Arsenal (još iz XIII. stoljeća), a onda ga udesi tako da je donji veliki prostor uredio za čuvanje hvarske ratne galije i popravku letaćkih ratnih lađa, a u gornjem istočni dio za kazalište. Da mu dade još ljepši, monumentalniji izgled, sagradi na sjevernoj strani ove ogromne zgrade golemu terasu „belvedere“, podržavanu od četiri velika portona od rustike, a svu obrubljenu stupićima i do nje veliko stepenište od 36 stepenica. Unutrašnjost kazališta uredi Semitekolo po uzoru tadašnjih kazališta: na zidu pozornice dade naslikati svoju palaču, uz Sanmikelovu „lođu“ i hvarske zidine, a gledalište okruži lijepim baroknim ložama..."²²

²¹ <http://mhb.mdc.hr/zbirke.aspx?kid=4> (15. 08. 2019.)

²² Miro A. Mihovilović, *Otok Hvar*, Zagreb, 1995., str. 436.

Slika 4.: Hvarsko kazalište u povijesti

Izvor: <https://nova-akropola.com> (10. 8. 2019.)

Slika 5.: Obnovljeno hvarsko kazalište

Izvor: <https://www.dalmacijadanas.hr> (16. 8. 2019.)

3.3.7. Južna strana otoka

Na rubu uvale Milna, 5 kilometara istočno od Hvara, nalazi se napušteno selo Malo Grablje. Zapadnije u uvali nalazi se fortificirani barokni ljetnikovac obitelji Ivanić. Taj ljetnikovac bio je naslijedio Matij, vođa hvarske pučke bune. Dalje uz obalu nalazi se selo Zračće na čijoj je obali Gospina crkvice iz 16. stoljeća.

Selo Sveta Nedjelja nalazi se ispod najvišeg vrha otoka – Svetog Nikole. Tu se u renesansno doba nalazio mali augustinski samostan od čega je ostala samo

crkvice. U Svetoj Nedjelji prave se najbolja hvarska crna vina, a u blizini, točnije u Zavali, najbolja bijela vina. Južno od Hvara je otok Šćedro s dvije duboke, dobro zaštićene luke. U kanalu između Šćedra i Hvara se 47. godine prije Krista odigrala bitka između Cezarovca Vatiniususa i Pompejevca Oktavija u kojoj je uništena gotovo cijela Oktavijeva flota.²³

3.3.8. Naselja hvarske ravnice

Vrbanj slovi kao najveće otočno selo te zavičaj vođe pučke bune – Matija Ivanića. Iznad sela nalazi se ruševina crkvice sv. Vida, a na najvišem, već spomenutom, otočnom vrhu smještena je crkvice sv. Nikole koju su sagradili Vrbanjani 1487. godine. Vrbanj je također bio matica sela Svirče u kojem se nalazi stara župna crkva sv. Magdalene s grobljem. Obnovljena je u 20. stoljeću, a zvonik datira iz 18. stoljeća. U Vrisniku se nalazi labirintski sklop kuća Bojanić te vidikovac uz župnu crkvu sv. Antuna opata s alejom čempresa i crkvicom sv. Roka. Pitve se spominju kao mjesto sudovanja hvarskog kneza Njegoja još 1206. godine.

Vrboska se razvila u 15. stoljeću u šumovitoj uvali na sjevernoj strani otoka. Krajem 15. stoljeća, dio pučanstva je zatražio odcjepljenje od matične vrbanjske župe te su sagradili crkvu sv. Lovrinca. Vrboska je najviše stradala za vrijeme Pučkog ustanka te kasnije, pred Lepantsku bitku 1571. godine. To je bio napad od strane Uluz-Alija, zapovjednika dijela turske flote, kojemu se opirala samo Jelsa sa svojom utvrđenom crkvom te Hektorovićev Tvrđalj.

Jelsa se razvijala od 13. stoljeća kao glavna luka Pitava. Crkva sv. Marije nalazi se na grebenu poviše šumovite uvale, a postoji još od 1331. godine. Pregradnja ove crkve izvršena je 1535. godine, malo nakon što je crkva-tvrđava obranila Jelsu. Pročelje je preoblikovano u 19. stoljeću, a dograđen je i zvonik. U crkvi se čuva puno vrijednih umjetnina, a najzanimljiviji je reljefni oltarski poliptih kojeg je napravio Urban Bavarca de Surgge 1636.–1645. godine.

Treba spomenuti i Tor – četverokutnu kulu iz razdoblja prije nove ere, sazidanu od golemih blokova čija dužina iznosi i više od dva metra. Nalazi se na brdu

²³ Joško Belamarić, *Otok Hvar*, Zagreb, str. 51.– 52.

jugoistočno od Jelse na uskoj zaravni koja gleda na čitavo hvarsko-bračko područje – do Šolte na zapadu te makarskog primorja na istoku.²⁴

3.4. Materijalna i nematerijalna baština otoka Hvara na UNESCO-voj listi

U ovom poglavlju bit će opisana nematerijalna baština otoka Hvara koja je uvrštena na UNESCO-ovu listu svjetske nematerijalne baštine. Tu pripadaju Starogradsko polje, hvarska čipka, procesija „Za križen“ te klapsko pjevanje i mediteranska prehrana.

3.4.1. Starogradsko polje

Starogradsko polje upisano je na UNESCO-ovu listu svjetske baštine 2008. godine. To je primjer staroga tradicijskog krajolika te je najbolje sačuvana grčka parcelacija na Mediteranu.²⁵

Ono je tipičan plodni mediteranski krajolik kojemu je glavno obilježje kamen. Najvažnija i najstarija struktura je suhozid kojim su izgrađene velike terase koje čuvaju plodnu zemlju od bujica, napravljena je i osnovna grčka podjela polja, kao i brojne manje parcele nastale u stoljetnim dijeljenjima zemljišta među nasljednicima.²⁶

Duboki i zaštićeni zaljev, brojni izvori pitke vode te veliko plodno polje u sredini otoka bili su glavni razlog za naseljavanje današnjega Staroga Grada. Njegovu samostalnost omogućavalo je upravo Starogradsko polje, a činilo ga je i pravim gradom-državom. Kolonisti su polje premjerali i međusobno podijelili u pravilnu mrežu parcela veličine 180x900 metara. Glavne kulture koje su uzgajali bile su masline i

²⁴ Ibidem, str. 62.– 67.

²⁵ Čavić, A., *Hvar/UNESCOV otok*, Zagreb, 2016., str. 11.

²⁶ Čavić, A., Popović, S., *Starogradsko polje*, Stari Grad, 2012., str. 23.

vinova loza, a kako bi zaštitili svoje polje postavili su sustav obrane čiji su ostaci i danas vidljivi.²⁷

3.4.2. Hvarska čipka

Vještina izrade hvarske čipke od agave slovi kao najmlađa od svih tradicijskih vještina čipkarstva na prostoru Hrvatske. Iako je njezina izrada vezana za samo jedan prostor u jednom gradu, ona je stekla status nacionalnog dobra. Čipku od agave u Hrvatskoj izrađuju samo redovnice u benediktinskom samostanu u gradu Hvaru. Vještina izrade čipke podrijetlom je s Kanarskih otoka, a u Hvaru je prisutna od polovice 19. stoljeća.²⁸

Samostan benediktinki u gradu Hvaru postoji još od 1664. godine, kada su iz Raba u Hvar došle dvije redovnice kako bi samostan mogao započeti sa svojim djelovanjem. Još od 1534. godine hvarska komuna se zalagala za osnutak ovog samostana, a pojedini Hvarani su svojim doprinosima poticali izgradnju. Najveću zaslugu ipak ima biskup Milani koji je priveo kraju dugogodišnje otezanje oko osnutka te je osobno išao u Rab i doveo redovnice u hvarski samostan sagrađen na ostavštini književnika Hanibala Lucića. Redovnice su osnovale žensku pučku školu i vodile je punih šezdeset godina – od 1826. do 1886. Te godine je u Hvaru osnovana državna pučka škola. Ovaj samostan danas je posebno poznat u svijetu po čipki od agave koja se u njemu njeguje po tradiciji od prije 100–120 godina te se umijeće prenosi iz generacije u generaciju.²⁹

Čipka se izrađuje od niti koje se posebnim postupkom izvlače iz sredine svježih listova agave. Nakon obrade niti su poprilično tanke, bijele te moraju imati određenu čvrstoću i dužinu. Po vrsti i tehnici rada razlikuju se tri vrste čipki. Prva vrsta je tenerifa, zatim tenerifa s mreškanjem i mreškanje na okviru. Proces izrade odvija se na kartonu običnom iglom preko mreže od razapetih niti agave, bez šablone ili nacрта. Oko niti podloge isprepleću se različiti, uglavnom geometrijski motivi. Kod mreškanja podloga sadrži mrežu malih kvadratnih okanaca po kojima se također

²⁷ Čavić, A., *Hvar/UNESCOV otok*, Zagreb, 2016., str. 11..

²⁸ Nerina Eckhel, *Čipkarstvo u Hrvatskoj*, Zagreb, 2003., str. 27.

²⁹ <http://www.tzhvar.hr/hr/hvar/suveniri/cipka/> (16. 08. 2019.)

iglom grade motivi ukrasa. Svaka izrađena čipka je unikatna, a izgled ovisi o maštovitosti i kreativnosti osobe koja ju izrađuje.³⁰

3.4.3. Procesija „Za križen“

„Vrhunac zavjetno-pučko-pokorničko-tradicionalne pobožnosti je procesija „Za križen“. Šest različitih župa, šest različitih križeva, šest različitih križonoša, šest različitih procesija – a ipak sve sjedinjeno u jednom Kristovom križu. Križonoša je svake župe središnja osoba te svete večeri i noći. I svaki od njih nosi u svome srcu zavjet, dok će svojim rukama prihvatiti i nositi sveti križ, koji su stoljećima nosile ruke težaka, ribara, radnika, obrtnika, službenika i liječnika, a u nekim župama i svećenika. I svi će križevi obići u obliku srca središte otoka Hvara, da isprose od Kristova srca mir, ljubav i blagoslov za svoje mjesto, za svoj otok, za svoju biskupiju i svoju domovinu. Prohujala su stoljeća, mijenjale su se vlasti na otoku, živjelo se u bijedi i obilju, ali nikada nije uza sveti Kristov križ prekinut dugi lanac tradicionalnih pučkih procesija. Ove jedinstvene pobožnosti postale su i poziv svim hodočasnicima iz domovine i inozemstva.“³¹

U sumrak na Veliki četvrtak iz Jelse i okolnih sela kreće procesija „Za križen“ u kojoj zavjetovani nositelji križa cijelu noć obilaze crkve na svom području, kako bi se u zoru vratili u svoju matičnu crkvu. Ovo simbolično kretanje za stanovnike otoka ima duboko liturgijsko i zavjetno značenje, a slični obredi se ponavljaju po čitavom otoku tijekom Velikog tjedna. U procesiji sudjeluje šest središnjih župa otoka – Jelsa, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrboska. Započinje se misom u isti sat na Veliki četvrtak u svakoj od župnih crkava, a zatim se ispred crkava formiraju procesije koje se kreću u smjeru kazaljke na satu. Tako se procesija Jelšana kreće prema župnoj crkvi u Pitvama, Pitovljana prema Vrisniku, Vrisničana prema Svirčima, Svirčana prema Vrbanju i tako dalje, sve dok procesije ne dođu svaka u svoju crkvu. Tijekom procesije kretanje se odvija na način da se jedna procesija nikada ne sretne s drugom procesijskom skupinom.

³⁰ Nerina Eckhel, *Čipkarstvo u Hrvatskoj*, Zagreb, str. 27.

³¹ Marko Pavičić Kotin, *Za križem u riječi i slici*, Stari Grad, 2009., str. 12.

Biti križonoša je velika čast, pa za tu ulogu ima više kandidata koji obično čekaju i po nekoliko godina da bi došli na red. Križevi koji se nose u procesiji obično teže između deset i osamnaest kilograma, a uglavnom potječu iz 19. stoljeća. Svaki od križonoša, u slučaju da posustane, ima pomoćnika koji preuzima križ obavijen crnim velom. Uz njih u procesiji sudjeluju dva pratioca s velikim svijećnjacima, dva glavna pjevača s više odgovarača koji pjevaju Gospin plač, nositelji toraca – svijeća koje se nose u lampionima na štapovima, redari i tako dalje. Svi su odjeveni u iste bijele bratimske odore. Tu „odabranu“ skupinu prati veliki broj vjernika.³²

Put je dug 22 kilometra, često uz vjetar i kišu, k tome još i noću. Svećenici u pravilu ne idu u procesiju, nego je isprate i dočekaju, ali neki župnici su ipak bili križonoše. Nekada su se pjevale sve kitice Gospina plača, ali sada se pjeva samo po nekoliko kitica kod ispraćaja i kod svake postaje.³³

U zoru, kada se svi križevi vrate u mjesta iz kojih su krenuli, odvija se obred u župnoj crkvi, nakon čega je procesija završena. Bratimi nakon obreda obično pođu na ranojutarnji bakalar i dvije – tri čaše vina te laki i blaženi pođu na počinak.

Prvi pisani spomen procesije je iz 1658. godine, a u njemu piše da se ovaj običaj njeguje još iz starine. Poznato je da su se procesije u Velikom tjednu održavale svake godine, osim 1944. kada su ih zabranile njemačke okupatorske vlasti, dok se 1943. godine održavala pod strogom paskom talijanskih vlasti. Kada je spomenute 1944. godine procesija bila zabranjena na otoku, održana je u savezničkom kampu u egipatskom El Shattu gdje je bilo puno izbjeglica iz Dalmacije.

Procesije se održavaju i u drugim hvarskim mjestima, a posebnu pažnju privlači ona u gradu Hvaru. Procesija zvana *Po Božjin grebima* odvija se na Veliki petak, a u njoj sudjeluju bratovštine sv. Križa i sv. Nikole. Zajedno obilaze pet hvarskih crkvi i pjevaju prigodne napjeve.³⁴

³² Majnarić, M., *Biseri Jadrana*, Zagreb, 2003.

³³ Miro A. Mihovilović, *Otok Hvar*, Zagreb, 1995.

³⁴ Majnarić, M., *Biseri Jadrana*, Zagreb, 2003.

3.4.4. Klapsko pjevanje i mediteranska prehrana

Klapsko pjevanje je 2012. godine uvršteno na UNESCO-ovu listu nematerijalne kulturne baštine. Iduće godine je na tu listu uvrštena i mediteranska prehrana, a nositelji te kulturne baštine u Hrvatskoj su otoci Brač i Hvar. Okupljanje klape u kojem je opjevan gotovo svaki segment života na obali i otocima, obilježje je po kojem je Dalmacija prepoznatljiva. Takav glazbeni oblik nastaje sredinom 19. stoljeća, a karakterizira ga jednostavnost glazbene strukture, odnosno pučko višeglasje bez instrumentalne pratnje. Klapu izvorno čini skupina muškaraca, a u zadnjih nekoliko desetljeća okupljaju se i ženske klape. Klapska pjesma izvodi se na ulicama i kaletama, trgovima, a posebno u konobama s društvom uz bevandu, pa je tako postala neizostavan dio dalmatinske društvenosti i simbol glazbenog identiteta regije.

Mediteranska prehrana predstavlja aktivnosti, znanja, prakse, usmene predaje, slavlja i tradicije koji čine dio svakodnevne kulture. Osnovni resurs ovakve vrste prehrane i temelj tradicionalne kulture su uzgoj masline i vinove loze te ribarstvo. Zajedničko obavljanje poslova, obiteljsko blagovanje, razmjena namirnica i slično čine društveni aspekt mediteranske prehrane. Žene imaju važnu ulogu u očuvanju ovog dijela kulture te u prenošenju istog na buduće generacije.³⁵

³⁵ Čavić, A., *Hvar/UNESCOV otok*, Zagreb, 2016., str. 18.–19.

4. PETAR HEKTOROVIĆ

U ovom poglavlju bit će opisana povijest Staroga Grada kao i njegova kulturna baština. Stari Grad slovi kao najstariji naseljeni grad na otoku Hvaru, iako je nedavno istraživanje pokazalo sumnju u taj podatak. Naime, u gradu Hvaru su pronađeni povijesni ostaci za koje se pretpostavlja da su prvi znakovi življenja na otoku.

Nakon povijesnog uvoda slijedi opis Hektorovićeve Tvrdalja, njegova života i stvaralaštva te oporuke koja na zanimljiv način predstavlja njegov karakter.

4.1. Povijest Staroga Grada

Stari Grad je zbirno ime za više gradova koji su se razvijali i propadali na istom mjestu, a do danas je istražen samo jugoistočni dio grada. Očuvani ostaci antičkih gradskih zidina nalaze se u konobi kuće Tadić Gromotorov, ali se u današnje vrijeme otkrivaju i na potezu južno od sklopa ranokršćanskih dvojnih bazilika sv. Ivana i Marije koji su ukrašeni podnim mozaicima. Na tom mjestu nedavno je otkriven ugao antičkog *Farosa*. Stereometrija očišćenih gradskih bedema, brojni nalazi ostataka ilirskog, grčkog i rimskog naselja te ranokršćanskih, romaničkih i starohrvatskih slojeva, potvrdili su ono što su arheolozi već desetljećima naslućivali, a to je da je *Faros* u svojoj spomeničkoj stratigrafiji vjerojatno najbogatiji lokalitet naše baštine. Kampanilistički ponos s vlastitom prošlošću pokazuju rimski natpisi i reljefi na baroknom zvoniku pred župnom crkvom, ali i noviji kameni natpisi koji su ugrađeni u zidovima, a nalaze se u nekoliko kuća u Starom Gradu.³⁶

U gradnji župne crkve su sudjelovale domaće klesarske radionice, a ona se ističe svojim karakterističnim horizontalnim vijencima, središnjim portalom koji je nalik na oltar, polukružnim zabatom te trobrodnom interijerom izgrađenim u duhu kasne gotike. Glavni portal izradio je Korčulanin Ivan Pomerić 1637. godine. U unutrašnjosti se nalazi triptih Francesca de Santacrocea, a Franjo Škarpa je zaslužan za gradnju zvonika u 18. stoljeću. Veliku važnost imao je i fortificirani samostan dominikanaca

³⁶ Joško Belamarić, *Otok Hvar*, Zagreb, str. 55. – 57.

sv. Petra Mučenika, utemeljen 1481. godine. Kada je 1571. godine alžirski gusar Uluz- Ali napao Stari Grad, samostan je uvelike oštećen, ali odmah potom su podignute obrambene kule na istočnoj i zapadnoj strani samostana. U crkvi se nalazio grob Petra Hektorovića i kapela njegove obitelji za koju je pjesnik od J. Tintoretta naručio palu s prikazom *Kristova oplakivanja*, a za što je lokalno stanovništvo pretpostavljalo da je Petar naslikan u liku Nikodema, u društvu kćeri jedinice i zeta. Danas je izložena u samostanskom muzeju u kojem se, uz grčke natpise, rimske reljefe i predmete iz otočne etnografije, čuva i pjesmarica u kojoj su razni liturgijski napjevi iz razdoblja od 14. do 16. stoljeća. Crkva je obnovljena iz temelja krajem 19. stoljeća, a u njoj se nalaze još i slike Palme Mlađeg, Baldassara D'Anne kao i najljepše renesansno drveno raspelo na hrvatskoj obali, uz još jedno, manje koje je 1703. godine izrezbario mletački majstor Giacomo Piazzetta. Važno je spomenuti i manje crkve kao što su crkva sv. Nikole na putu prema groblju, crkvice sv. Jerolima uz gradsko kupalište, dio nekadašnjeg glagoljaškog hospicija te crkvicu sv. Roka istočno od Tvrdalja Petra Hektorovića, na čijem je stepeništu natpis koji spominje da su ispod ostaci rimskih termi.³⁷

4.2. Tvrdalj Petra Hektorovića

Hrvatska renesansna kultura izrazito je višejezična. Latinski jezik bio je jezik na kojem je pisana razna literatura te instrument znanosti i diplomacije. Talijanski se koristio za ostvarivanje komunikacije u trgovini i pravu, a hrvatski je bio najpogodniji u traženju neposrednog iskaza, bilo da je riječ o afektivnom stihu, svadbenoj komediji ili nabožnoj pouci. Neizbježna osmoza među spomenutim jezicima često je davala izrazitu notu originalnosti brojnim djelima humanističkih pisaca koji su djelovali u svim jadranskim sredinama. Temelj na kojem su nastala značajna djela renesansne arhitekture i kiparstva na hrvatskoj obali, poput šibenske katedrale i trogirске kapele blaženog Ivana te Kneževa dvora u Dubrovniku, u novom je plastičnom govoru kojim

³⁷ Ibidem, 57.– 59.

je modificirana zapravo pročišćena struktura srednjovjekovnog grada. Taj novi duh najbolje odražava kultura renesansnih ljetnikovaca.³⁸

Sa zapadne strane nekadašnje starogradske aglomeracije nalazi se utvrđeni dvorac pjesnika Petra Hektorovića. U narodu je nazvan Tvrdalj, a nastao je na prostoru koji je bio naseljen još od antičkog vremena. O tome najbolje svjedoči natpis na stepenicama obližnje crkve svetoga Roka, koji su ugradili arheolozi 1898. godine prilikom iskopavanja antičkih ostataka. Danas, kao i u renesansi, Tvrdalj se sastoji od dvije cjeline – monumentalnog dvorca i velikog perivoja. Za vrijeme pjesnikova života ovu utvrdu su posjećivali putnici i siromasi koji su bili smješteni u hospicij, a najintenzivnija gradnja događala se u dvadesetim i tridesetim godinama 16. stoljeća.

Svoju utvrdu pjesnik je sagradio na obali drevnog Fara, nedaleko od mjesta gdje se nekada nalazilo kupalište neke rimske ladanjske kuće. Sagrađena je na mjestu koji je narod i otprije nazivao Tvrdaljem te je namijenio prijateljima. O tome najbolje svjedoči sam pjesnik kada kaže da je zdanje sagradio vlastitim troškom i marom za upotrebu kako sebi, tako i svojim prijateljima. To nije bila jedina Hektorovićeve kuća na otoku, ali bila mu je najdraža. To dokazuje u svojoj oporuci u kojoj svojim potomcima s velikim arhitektonskim znanjem objašnjava kako moraju nastaviti započete gradnje. Utvrđeni dio posjeda koji je Hektorović postepeno izgrađivao danas je savršeno očuvan. Manje preinake nisu ga znatno oštetile, a posebnu draž mu daje činjenica da se i danas nalazi u vlasništvu izravnih nasljednika obitelji Hektorović, obitelji Politeo.

Tvrdalj se sastoji od pjesnikove kuhinje, nove kuće, kaštila, revelina i altane s merlaturama. U samom središtu nalazi se veliki ribnjak s vrlo dobro izvedenim sistemom dovoda svježje morske vode, a nad čitavim sklopom je postavljen golubarnik kojim je pjesnik naglasio metafizičku vertikalnu svoju gradnju koja započinje ribama u ribnjaku koje simboliziraju Krista, a završava golubovima pod krovom koji simboliziraju Duha Svetoga.

Ovaj ljetnikovac dojmljiv je zbog svoje neponovljive rustikalne jednostavnosti. Pjesnik se nije razmetao obiteljskim grobovima i ukrasima te pomodnim grčkim i

³⁸ Joško Belamarić, *Studije iz srednjovjekovne i renesansne umjetnosti na Jadranu*, Split, 2001., str. 429.

rimskim skulpturama, već je njegova kuća savršeno harmonizirana sa zavičajem, a to je ono do čega je pjesniku bilo najviše stalo.³⁹

Tvrđalj je neobično djelo unutar svog arhitektonskog roda. Razlikuje se od istovremenih trogirskih i splitskih kaštela s jedne te dubrovačkih ljetnikovaca s druge strane, jer on pomiruje ta dva tipa arhitekture. Tvrđalj ima i neke odlike samostana, što objašnjava činjenica da je unutar sklopa živjela časna sestra, a sobe su bile otvorene za siromahe, rezervirane za pjesnikove slugu i sluškinje. Na ribnjaku je postojalo mjesto otvoreno svima za pranje rublja, te konačno, cijeli je sklop imao nekoliko desetaka natpisa od kojih se sačuvalo više od dvadeset, uglavnom moralizatorskog tona.

Na samom početku pjesnik daje uklesati tada uobičajen natpis nad ulaznim portalom: „*Petar Hektorović, sin Marinov, vlastitim troškom i marom sagradio je za upotrebu sebi i prijateljima*“. Pred kraj života natpisi su ostali puno širi i drugačiji. Na istočnom dijelu sjeverne fasade uklesan je elegijski distih koji je Hektorović rado upotrebljavao: „A QVO PRINCIPVM CHRISTVS BENE CEPTA SECVNDET SCANDAT ET HIC SVRGENS IN SVA VOTA LABOR“, što znači „Krist od kojega sve proizlazi neka dade sretan ishod dobro započetu djelu, pa neka se građevina koja se ovdje diže vine njemu na slavu“. Neki natpisi izravno imenuju kuće, dijelove sklopa, a osobito zence i vode. Dobar primjer je natpis: „DVLCIDVLVS SALSIS H(IC) / (L)ATET IMBER AQVIS“, što znači „ovdje se krije kišnica, skrivena od slane vode“. Još jedan primjer glasi: „QVI BIBIT EX AQVA / HAC SITIET ITERVM“, a znači „tko god pije od te vode, opet će ožednjeti“.⁴⁰

Osobito su važni natpisi koji dokazuju da je pjesnik bio zaokupljen tadašnjim tumačenjima o Bezgrešnom začecu. To dokazuje sljedeći natpis:

„VIRGO MARIA MATER DEI SANC

TISSIMA SINE LABE ORIGINA

LI CONCEPTA ORA PRO NOBIS

³⁹ Slobodan Prosperov Novak, *Hvar – mjesta, ljudi, sudbine*, Zagreb, 2006., str. 138. – 139.

⁴⁰ Joško Belamarić, *Studije iz srednjovjekovne i renesansne umjetnosti na Jadranu*, Split, 2001., str. 434. – 437.

QVI ALITER SENTIVNT VI

DENTVR NESCIRE SCRIPTV

RAS NEQVE VIRTVTEM DEI“

Ovaj natpis znači sljedeće: „Djevice Marijo, presveta Majko Božja, začeta bez istočnoga grijeha, moli za nas! – Koji drukčije misli, očito ne poznaju Sveto pismo ni moć Božju“.⁴¹

Tvrđalj je totalan prostor, ali unutar njega se može pronaći jezgra, a to je studio u kojem je pjesnik radio i stanovao. Karakterističan atribut studija je upravo njegova izoliranost. Nalazio se u središnjoj kuli čvrstih zidova i zupčastog završetka na vrhu, na uglu čitavog sklopa. Tu sobicu ostavio je već spomenutoj časnoj sestri Luciji koja se njome mogla koristiti za života, ali je sama mogla odlučiti hoće li prijeći u neku od novih soba kada se izgradi revalidin.⁴² Tvrđalj je danas arhitektonski puno jasniji, ali jasniji su i pjesnikovi nazori i osobni motivi. Doslovan odgovor na pitanje: „Za koga je sve to Petar gradio?“ nalazi se u *Ribanju*:

„A sve ča se čini na božju jest slavu,

Na pomoć općini, meni na zabavu,

Na utihu mojih koji će za mnom bit,

Jer je pravo svojih pomagat i ljubiti.“⁴³

4.3. Život

⁴¹ Ibidem, str. 438.

⁴² Joško Belamarić, *Studije iz srednjovjekovne i renesansne umjetnosti na Jadranu*, Split, 2001., str. 444. – 447.

⁴³ Ibidem, 448.

Kao i o Hanibalu Luciću, i o ovome hvarskome pjesniku postoji vrlo malo podataka, pa njegova biografija može biti rekonstruirana uglavnom iz tekstova koje je sam pisao ili koje je dobivao od prijatelja. Petar Hektorović je rođen 1487. godine, ali mjesto rođenja još uvijek nije precizirano. Pretpostavlja se da je rođen u Starome Gradu, ali u ovoj dvojbi pojavljuje se i grad Hvar. Obitelj Hektorović bila je poprilično imućna, pa su tako posjedovali kuće i zemlju u oba gradska središta otoka Hvara, kao i na otoku Visu.⁴⁴

Petar je školu završio u Splitu gdje je upoznao Marka Marulića kojeg je vrlo cijenio, njemu i Splitu posvetio je nekoliko stihova u svom djelu *Ribanje i ribarsko prigovaranje*:

*„O Split čestiti, ku si sriću imil,
da s' vasda gnizdo ti razumnim ljudem bil,
u tebi knjižnici mnozi se rodiše,
veli razumnici koji slavni biše;
ljudi vridna broja, kojih glas mukal ni,
vasda družba tvoja bili su po sve dni;
ki kriposti biše svake napunjeni.
Kako samo htiše, i vele hvaljeni.
Li Marul nad svima, za reći rič pravu,
najveću čast ima, i diku, i slavu.
Zvzdami meu svimi kako sja danica,
Tako t' meu mudrimi ime mu protica.“⁴⁵*

Nakon završene škole u Splitu kanio je nastaviti školovanje na visokoj školi u Italiji, ali unutarne političke prilike te države, odnosno ratovi koje su Mleci tada vodili

⁴⁴ Lahorka Plejić, *Odabrana djela – Hanibal Lucić, Petar Hektorović*, Vinkovci, 1998., str. 115.

⁴⁵ Frano Maroević, *Spomen knjiga o Petru Hektoroviću*, Split, 1922., str. 8.

s Turcima, spriječili su ga u toj nakani. Bio je prisiljen ostati kući gdje je nedugo nakon smrti svoga oca Marina preuzeo upravljanje velikim imanjem.

Počeo je pisati stihove već u svojoj ranoj mladosti pa je među prijateljima počeo slovit kao pjesnik velikih sposobnosti.

Otok Hvar je u ono vrijeme pripadao Mletačkoj Republici preko koje je dolazio snažan utjecaj humanista i novonastale talijanske narodne književnosti. Tada je u Italiji bilo poznato stvaralaštvo potaknuto Petrarčinim pjesništvom, a i trubaduri, pa je taj utjecaj prenesen i na našu obalu.

Petar se rano okanio mladenačkog pjevanja te se uozbiljio, a pretpostavlja se da su na to utjecale teške socijalne borbe koje su se u to vrijeme na otoku vodile između plemstva, potpomaganog od strane Mletaka, i običnog puka kojemu su politička prava bila uskraćena. Puk je uvelike nastradao u otvorenoj oružanoj borbi između dva spomenuta staleža 1510. godine. Pobunjenici su bili obješeni na jarbolima mletačkih galija, bili su to većinom Hvarani, ali i nekoliko Starograđana. Ova pogibija nije donijela dugo priželjkivani mir na otoku, već je dodatno posijala mržnju i dugotrajne trzavice u čitavoj prvoj polovici 16. stoljeća. Kada se u drugoj polovici 16. stoljeća dogodila navala Turaka, trzavice su prestale, jer je u pitanju bio opstanak cijelog otoka. Ovi događaji uvelike su utjecali na daljnji duhovni razvitak otoka, ali i na daljnji život pjesnika.

Obitelj Hektorović, koja je tada slovila kao jedna od najbogatijih obitelji na otoku, također je imala veliki utjecaj u političkom i društvenom životu. Petrov otac Marin bio je jedan od vođa plemića dok je trajala borba. Petar je tada imao samo 24 godine pa je to sve zasigurno uvelike utjecalo na njega. Iz njegova čitavog života i djelovanja sa sigurnošću se može kazati da Petar ne samo da nije mrzio obični siromašni puk, već je cijeli svoj daljnji život i rad, imanje i svoja djela posvetio upravo tom puku.

On se nije postavljao uz plemstvo, već se priklanjao siromasima. Dok je njegov suvremenik na Hvaru, Hanibal Lucić, sudjelovao u borbama, Petar je razmišljao što bi mogao učiniti za dobrobit puka.

Ovo je značajno za njegovu pojavu, jer pokazuje originalan i samostalan duh koji je prikazivao u svojim djelima. Svoju ljubav prema puku, seljacima, radnicima i svome Starom Gradu pokazao je na svakoj stranici svog najpoznatijeg djela – *Ribanja i*

ribarskog prigovaranja, a isto se može shvatiti i iz njegove oporuke koja je diktirana nježnim i toplim osjećajem, ne samo prema svojoj obitelji, nego i prema dužnicima i siromasima kojima je oprostio dugove, prema seljacima i radnicima koje je nagradio za njihov rad te prema čitavom mjestu kojemu je ostavio utočište za siromahe i novac za završetak crkve blizu Tvrđalja.⁴⁶

4.4. Oporuka

Petrova velika pobožnost i sve dobre strane njegova karaktera najbolje se vide u njegovoj oporuci. Pisana je na talijanskom jeziku i vrlo je opsežna, a u nastavku će biti izdvojeno nekoliko zanimljivih odlomaka.

Oporuka započinje ovako: „1559. – dne, 18. Februara. U Starome Hvaru. U ime oca i sina i duha svetoga, slavne Djevice Marije, Amen. Ja Petar Hektorović Marina, po milosti svemogućega Boga zdrave pameti, duha i tijela, koliko to dopušta moja starost, koja se sada nalazi u sedamdeset i drugoj godini, buduć znam, da moram umrijeti, a ne znajući čas smrti, obaviješten iz pouke Sv. Evangelija, da moramo biti budni i spremni, čekajući prišašće našeg Gospodina, činim svoju oporuku na sljedeći način: najprije preporučam svoju dušu našem blaženom gospodinu Isusu Kristu i njegovoj Majci preslavnoj djevici Mariji i svim Svetima i Sveticama Božjim.

Zatim o mojem tijelu naređujem sljedeće: ako budem morao umrijeti u ovome mjestu, neka bude sahranjeno u crkvi sv. Petra mučenika u mojoj grobnici blizu velikog žrtvenika. Ako pak u Novome Hvaru, neka bude pokopano u crkvi sv. Stjepana, gdje je naša grobnica kod žrtvenika presvetog tijela Isusova, a ako u kojemu drugome mjestu bilo u domovini ili izvan nje, neka bude postavljeno u jedan lijes od kovine pak preneseno u crkvu Sv. Petra mučenika kao što sam prije naredio.“⁴⁷

Nakon uvodnog dijela, pjesnik određuje koliko se misa mora održati za njegovu dušu i za dušu svih njegovih te koliko se ulja treba potrošiti za uljane svijeće,

⁴⁶ Ibidem, str. 8. – 10.

⁴⁷ Frano Maroević, *Spomen knjiga o Petru Hektoroviću*, Split, 1922., str. 14. – 15.

odnosno lumine na grobu. Za tu svrhu je samostanima i svećenicima ostavio nekoliko polja i vinograda. Potom navodi imena radnika i seljaka kojima oprašta dugove ili određuje darove. Nakon toga nastavlja:

„U slučaju da ne bi bilo muških nasljednika, hoću i naređujem, da svi moji prihodi budu razdijeljeni na tri dijela, jedan od kojih neka bude određen, prema sudu mojih upravitelja, za crkve i samostane po meni gore spomenute ili one koji su u građi, ili za ostale njihove potrebe; svaki od njih neka odsluži ili dade odslužiti toliko misa, koliko nađe shodnim za dušu moju i mojeg oca i moje majke i mojih pređa i ostalih od mene u ovoj oporuci navedenih; pak dio ostavljam siromašnim djevojkama koje se imaju da udadu.“⁴⁸

Zatim određuje kako želi da se uredi unutrašnjost Tvrđalja, pa dodaje ovako:

„...izjavljujem, da prva kuća, koja će biti blizu vrata, bude i uvijek se bude smatrala za siromahe u Kristu, tako ona soba dole kao i ona gore. Druga kuća, koja je tik do spomenute, neka bude i neka se uvijek smatra za putnike, tako soba donja kao i ona gornja, ali neka nitko ne bude mogao biti primljen na stanovanje duže od tri dana bez dozvole gospodara spomenutog mjesta.“⁴⁹

Također je dogradio i crkvu svetog Roka koja se nalazi na istočnoj strani Tvrđalja, a to doznajemo iz ovoga:

„I hoću, da od mojih dohodaka bude opskrbljena cijela crkva sv. Roka u Starigradu, u svim onim dijelovima koji još ne budu dograđeni, i za krov i zvonik i grobove i tri oltara...“⁵⁰

Ovo će vrijediti samo ako se bude gradilo na način koji se on odredio dalje u oporuci. U ostatku oporuke određuje da se njegovo čitavo imanje treba dijeliti, a zatim završava zahvalom Bogu koji mu je dozvolio da oporuku sretno privede kraju. Umro je u Tvrđalju 1572. godine.⁵¹

4.5. Stvaralaštvo

⁴⁸ Ibidem, str. 15.

⁴⁹ Ibidem, str. 15.

⁵⁰ Ibidem, str. 15.

⁵¹ Ibidem, str. 15.

Petar Hektorović je u svojoj književnoj ostavštini ostavio nešto prijevoda iz antičke lirike, zatim nekoliko talijanskih zapisa, a autor je i jedne pobožne drame o životu svetoga Lovrinca čiji se kult danas posebno štuje u Vrboskoj.

Djelo po kojem je postao zapamćen je njegov putopis u stihovima - *Ribanje i ribarsko prigovaranje*. U njemu pjesnik opisuje putovanje koje se dogodilo 1555. godine. Radi se o trodnevnom izletu kojemu je cilj hodočašće u Nečujam na Šoltu, mjesto u kojem je nekada boravio Marko Marulić, pjesnik *Judite* i *Davidijade*, već tada smatran ocem hrvatske književnosti.⁵²

U tom djelu autor prepričava priču koju je sam proživio, u tri dana. Prvi dan piše 508 stihova, drugi dan 569, a treći dan 605 stihova. Pisano je mješovitim jezikom, odnosno na dva dijalekta – lokalni čakavski dijalekt te štokavski dijalekt.⁵³ Petar je otišao na ovo putovanje kako bi se odmakao od svakodnevice i od silnih radova koje je započeo u Starome Gradu. Za putovanje odabrao je dva najbolja ribara, Nikolu i Paskoja, a s njima je putovao i Paskojev sin. Na tom putovanju obilaze tri otoka, Hvar, Brač i Šoltu.

Pjesnik je *Ribanje i ribarsko prigovaranje* objavio četiri godine prije svoje smrti, odnosno, 1568. godine. U knjigu je uvrstio i dvije bugarštice drevnog postanka, zatim nekoliko zdravica i počasnica, pri čemu uz pjesme zapisuje i notne zapise melodija koje su ribari pjevali. Od opisa ribolova još su zanimljivija prigovaranja u koja je pjesnik uključio zbirku poslovice, pitalica i zagonetki te nekoliko lijepih i autentičnih narodnih pjesama koje stavlja u usta priprostim ribarima Nikoli Zetu i Paskoju Debelji.⁵⁴

Zanimljivu zagonetku Paskoj postavlja Nikoli nakon što su u mrežu uhvatili zubaca. Ako Nikola točno odgovori, obećan mu je bokal muškata:

„Mož' li se domislit, povij mi, jeda znaš,

Da' pri htij razmislit neg mi odgovor daš.

Nigdi se tužio vele biše jedan

⁵² Slobodan Prosperov Novak, *Hvar – mjesta, ljudi, sudbine*, Zagreb, 2006., str. 139. – 142.

⁵³ Delbianco, V., Roić, S., *Il viaggio adriatico nella letteratura rinascimentale croata*, str. 8. – 9.

⁵⁴ Slobodan Prosperov Novak, *Hvar – mjesta, ljudi, sudbine*, Zagreb, 2006., str. 139. – 142.

*Da je čudnu imio nesriću na svoj stan,
Bogatac budući, pun svega iman'ja
Da u svojoj kući dopade skončan'ja,
Jer ga obstupili ohotnici bihu,
Oružjem strašili ko s sobom imihu
I da mu ujde van hiža kroz prozore
On osta savezan, jer ujti ne more.
Što se sad vidi, može li biti toj
Istina, besidi, ali je laž ovoj?⁵⁵*

Ova zagonetka govori o jednom bogatašu koji je imao čudnu nesreću. Dokončao je vijek u svojoj kući kada su ga opkolili razbojnici. Kuća mu je izišla na prozore, a on je ostao svezan, pa Paskoj pita Nikolu je li to istina ili laž. Na to se Nikola nasmije i odgovara:

„Znaš ko je bogatac pun blaga zadosti?

*Oni zubatac komu ti ne prosti
Ako ć' znat je li toj ča ti ja kazuju,
Pošad mu lustre ke srebro minuju
Ribam da je more dom, toj mož' vidjeti,
Na suhu ne more ni jedna živiti
Ribam zlohotnici ki jih obsupaju,
Jesu svi slovnici koji jih hitaju.
S koga riba gine oružje jest onoj:
Pritnji i travine i pobuci tokoj.*

⁵⁵ Petar Hektorović, *Ribanje i ribarsko prigovaranje*, Zagreb, 1951., str. 7.–8.

Od prozori bud znan: oka su u mriži

*Ku kad iztegnu van kroz nje more biži.*⁵⁶

Nikola objašnjava kako je bogataš onaj zubatac kojeg su ulovili, a ako se žele uvjeriti da je tako, govori im da prebroje njegove ljuske koje nadmašuju srebro. Kaže kako je ribama more dom, a razbojnici su oni koji ih opkoljavaju, odnosno svi ribari koji ih love, a prozori su oka kroz koja bježi more kada se podiže mreža. Petar je bio začuđen odgovorom te je naredio da Nikola dobije ne jedan, nego dva bokala vina.⁵⁷

Ovo djelo posvetio je prijatelju Jerolimu Bartučeviću zvanom Atticus, kojemu šaljivo priopćuje da mu je umjesto ribe, koja bi se ionako brzo pokvarila, poslao knjigu o ribanju. Djelo je najsnažnije na mjestima na kojima skandira pjesnikov ushit baštinom i slavi njezinu ljepotu. Za njega je baština imala duboko značenje. U njegovim očima to je bio stvarni zavičaj, ali još i više, baština jezika. Premda je umro kada su se renesansni ideali počeli raspadati, a životno djelo pisao kada su se riječi sve više počele odvajati od stvari, Hektorović je bio pjesnik prvotnog stanja jezika.⁵⁸

⁵⁶ Petar Hektorović, *Ribanje i ribarsko prigovaranje*, Zagreb, 1951., str. 7.

⁵⁷ Hrvoje Hitrec, *Najljepše priče hrvatske renesanse*, Zagreb, 2002., str. 125.

⁵⁸ Slobodan Prosperov Novak, *Hvar – mjesta, ljudi, sudbine*, Zagreb, 2006., str. 139. – 142.

5. VALORIZACIJA NEMATERIJALNE BAŠTINE – PETAR HEKTOROVIĆ

Postoji više načina za valorizaciju nematerijalne baštine ovog tipa, a jedan od njih je interpretativna vođena tura s temom *Ribanja i ribarskog prigovaranja*. Stvarni trodnevni izlet odvijao se od otoka Hvara do otoka Šolte, ali budući da je to dug put na kojem nema dovoljno dodatnih zanimljivosti, ideja je da se interpretativna tura odvija oko Paklenih otoka.

Zamišljena je kao jednodnevni izlet koji bi započinjao u samom centru grada Hvara, točnije u Arsenalu. Ondje bi prvo bio prikazan film o *Ribanju i ribarskom prigovaranju*, koji bi sudionike ove izletničke rute uputio u cjelokupnu priču. Nakon navedenog uvoda, vodič bi uputio sudionike prema izlazu gdje bi preuzeli svoju „marendu“ zamotanu u marame. „Marenda“ bi se sastojala od kruha, slane ribe, malo maslinovog ulja i vina, to daje poseban doživljaj cjelokupnoj priči.

Svi zajedno kreću prema „punti rive“, gdje ih čeka brod u kojemu su glumci – Petar Hektorović, Nikola Zet i Paskoj Debelja.

Slika 6.: Karta Paklenih otoka

Izvor: <https://www.hvarinfo.com> (20. 08. 2019.)

Dakle, na „punti rive“ bi se svi ukrkali u brod koji može primiti 15 putnika. Kada bi plovidba krenula, vodič bi objasnio kamo idu, što će obići i vidjeti te koliko će izlet trajati.

Ova ruta spaja djelo Petra Hektorovića s Paklenim otocima koji su još jedan vrlo važan dio hvarske baštine, a također nisu valorizirani u mjeri u kojoj zaslužuju biti. Oni su zaštićeni spomenik prirode u kategoriji značajnog krajolika, a ta činjenica pridaje još veću kako edukativnu, tako i krajobraznu vrijednost ovoj ruti.

Glumci bi na pojedinim mjestima odglumili važne i zanimljive dijelove iz *Ribanja i ribarskog prigovaranja*, a ostatak puta bi ostali u ulozi, dok bi putnici mogli pitati što ih zanima. Također, bili bi u mogućnosti isprobati ono što ih zanima, kao na primjer dizanje ili bacanje mreže, upravljanje brodom i slično.

Glumci bi bili u interakciji s putnicima, pa bi tako i putnici bili uključeni u, na primjer, rješavanje raznih zagonetki koje je Petar spominjao u svom djelu.

Brodom bi prvo obišli otoke Jerolim, Marinkovac, Planikovac i Borovac, a zatim bi se iskrkali na otoku Sveti Klement, točnije u uvali Palmižana. Glumci bi brodom nastavili dalje do uvale Vlaka na istom otoku, a ostali bi s vodičem do nje pješačili. Za vrijeme pješačenja mogli bi brati ljekovito bilje, dok bi ih vodič upoznavao s otokom. Dolaskom u uvalu Vlaka razgledali bi crkvicu koja se tamo nalazi, staru preko 400 godina. Tu crkvicu je zanimljivo uključiti u rutu, jer su ribari i Petar na jednom dijelu svog trodnevnog putovanja zastali u crkvu da se pomole. To nije ta ista crkva, ali ima simbolično značenje.

Nakon šetnje i razgledavanja slijedi priprema ručka na *trinogama*, „po starinsku“, koji bi se pripremio od „ulova“ koji su ulovili taj dan. Gosti bi mogli, po želji, čistiti ribu ili pomagati u kuhanju na bilo koji način. Nakon ručka i kratkog odmora zaputili bi se dalje prema rtu Pelegrin, gdje bi se ponovo iskrkali kako bi ubrali luč koja je ribarima služila za osvjetljavanje i privlačenje ribe.

Nakon toga izlet se privodi kraju te svi skupa idu prema Starome Gradu gdje slijedi razgledavanje Tvrđalja Petra Hektorovića u kojem bi glumci odglumili još nekoliko zanimljivih dijelova *Ribanja* i zaključili cjelokupnu priču.

Ispred Tvrdalja bi ih čekao prijevoz koji bi ih odveo u konobu u blizini Starogradskog polja. Nakon cjelodnevne plovidbe gosti zaslužuju večeru. Večera bi se temeljila na mediteranskoj prehrani, odnosno namirnicama poput ribe, maslinovog ulja, kuhanog povrća, raznih salata, smokvi, badema, agruma, crnog vina i tako dalje. Kako bi njihov doživljaj bio potpun u pozadini bi pjevala lokalna klapa. Na otoku Hvaru su takve večere uz klapsko pjevanje običaj. Na ovaj način gosti bi bili u mogućnosti doživjeti sve čari hvarske nematerijalne baštine, a uz to i upoznati hvarske običaje i kulturu življenja.

Terenskim istraživanjem provedenim u lokalnoj turističkoj zajednici doznaje se da ovakav vid interpretacije baštine još ne postoji na otoku, ali moguće ga je realizirati. Valorizacija ovakvog tipa doprinijela bi proširenju i poboljšanju kulturne turističke ponude otoka Hvara. Također, uklopila bi se u trenutnu ponudu, budući da je sada aktualno Hvarsko pučko kazalište koje je ove godine otvoreno za javnost. Ovakva valorizacija spaja književnost, prirodu i način življenja težaka i ribara koji su uvelike doprinosili oblikovanju kulture otoka Hvara.

6. ZAKLJUČAK

Iz ovog rada može se zaključiti da otok Hvar ima veliki potencijal za razvoj kulturnog turizma. Ima brojnu materijalnu i nematerijalnu baštinu koja se lako može iskoristiti u turističke svrhe. Na taj način bi joj se pridala veća pozornost što bi poboljšalo i njezino očuvanje.

Petar Hektorović je uvelike pridonio obogaćivanju hvarske kulture. Što se tiče materijalne baštine, tu je njegov Tvrđalj, a nematerijalna baština su njegova djela i priče koje se prenose s koljena na koljeno. Osim svog Tvrđalja, pomogao je sagraditi crkvu svetog Roka, a svojim doprinosima pomogao je mnogima.

Valorizacija nematerijalne baštine u kulturnom turizmu otoka Hvara na primjeru stvaralaštva Petra Hektorovića se u ovom slučaju odnosi na njegovo najpoznatije djelo *Ribanje i ribarsko prigovaranje*. Valorizacija ovog tipa bi uvelike obogatila hvarsku kulturno-turističku ponudu te bi na otok privukla turiste koji su motivirani kulturom, a to bi doprinijelo i razvoju kulturnog turizma na cijelom otoku.

Također, ovakav tip valorizacije pridonio bi i razvoju Paklenih otoka koji su zaštićeni spomenik prirode u kategoriji značajnog krajolika. Ovakvom valorizacijom iskoristili bi se na način koji je dopušten. S obzirom na to da se na Paklenim otocima ponekad bespravno grade objekti, na ovaj način bi se osiguralo njihovo očuvanje te bi se povećala kontrola.

Kulturni turizam je bitan za razvoj Hvara, jer je to otok koji počiva na kulturi. Ima bogatu povijest koja ne bi smjela ostati neiskorištena. Valorizacijom kulturne baštine bi se potakla svijest o samom otoku i njegovoj vrijednosti, a samim time i svijest ljudi o očuvanju takvih resursa.

Literatura

1. Belamarić, J., *Otok Hvar*, Turistička naklada, Zagreb, 2004.
2. Belamarić, J., *Studije iz srednjovjekovne i renesansne umjetnosti na Jadranu*, Književni krug, Split, 2001.
3. Cifrić, I., *Pojmovnik kulture i okoliša*, Visoka škola za obrazovanje i upravljanje s pravom javnosti "Baltazar Adam Krčelić", Zaprešić, 2009.
4. Čavić, A., *HVAR/UNESCOV otok*, Muzej Staroga Grada, Zagreb, 2016.
5. Čavić, A., Popović, S., *Starogradsko polje*, Muzej Staroga Grada, Stari Grad, 2012.
6. Delbianco, V., Roić, S., *Il viaggio adriatico nella letteratura rinascimentale*, Università di Bari, Bari, 2008.,
7. Duboković Nadalini, N., *Hvar*, Turistkomerc, Zagreb, 1982.
8. Eckhel, N., *Čipkarstvo u Hrvatskoj*, Etnografski muzej u Zagrebu, Zagreb, 2003.
9. Geić, S., *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu, Split, 2011.
10. Hektorović, P., *Ribanje i ribarsko prigovaranje*, JAZU, Zagreb, 1951.
11. Hitrec, H., *Najljepše priče hrvatske renesanse*, AGM, Zagreb, 2002.
12. Majnarić, M., *Biseri Jadrana*, Fabra, Zagreb, 2003.
13. Maroević, F., *Spomen knjiga o Petru Hektoroviću*, Odbor građana za proslavu Hektorovića, Split, 1992.
14. Mihovilović, M. A., *Otok Hvar*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1995.
15. Novak, G., *Hvar kroz stoljeća*, Narodni odbor općine Hvar, Hvar, 1960.
16. Pavičić Kotin, M., *Za križem u riječi i slici*, Grad Stari Grad, Stari Grad, 2009.
17. Plejić, L., *Odabrana djela – Hanibal Lucić, Petar Hektorović*, Riječ, Vinkovci, 1998.
18. Prosperov Novak, S., *Hvar – mjesta, ljudi, sudbine*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2006.
19. Skledar, N., *Čovjek i kultura*, Matica Hrvatska, Zagreb-Zaprešić, 2001.
20. Vlada Republike Hrvatske, *Strategija razvoja kulturnog turizma; Od turizma i kulture do kulturnog turizma*, Institut za turizam, Zagreb, 2003.

Internetski izvori:

1. <https://www.hvarinfo.com/> (19. 8. 2019.)
2. <http://www.otok-hvar.com/hr/hvar-kroz-povijest> (15. 08. 2019.)
3. <http://mhb.mdc.hr/zbirke.aspx?kid=4> (15. 08. 2019.)
4. <http://www.tzhvar.hr/hr/hvar/suveniri/cipka/> (16. 08. 2019.)
5. <https://www.min-kulture.hr> (3.9.2019.)

Popis slika

Slika 1.: Arsenal u gradu Hvaru

Izvor: <https://www.otok-hvar>. (3. 8. 2019.)

Slika 2.: Loggia u gradu Hvaru

Izvor: <https://www.visit-croatia> (3. 8. 2019.)

Slika 3.: Franjevački samostan u gradu Hvaru

Izvor: <https://www.otok-hvar.hr> (6. 8. 2019.)

Slika 4.: Hvarsko kazalište u povijesti

Izvor: <https://nova-akropola.com> (10. 8. 2019.)

Slika 5.: Obnovljeno hvarsko kazalište

Izvor: <https://www.dalmacijadanas.hr> (16. 8. 2019.)

Slika 6.: Karta Paklenih otoka

Izvor: <https://www.hvarinfo.com> (20. 08. 2019.)

Sažetak

Ovaj završni rad temelji se na valorizaciji nematerijalne baštine u kulturnom turizmu otoka Hvara na primjeru stvaralaštva Petra Hektorovića. Sastoji se od šest poglavlja. Prvo poglavlje je uvodni dio u kojem su objašnjeni ciljevi i metode te struktura ovog rada, dok se u drugom dijelu definiraju najvažniji pojmovi kulture. Treći dio se odnosi na otok Hvar, odnosno njegovo ime, povijest i kulturnu baštinu te materijalnu i nematerijalnu baštinu koja je na UNESCO-ovoj listi svjetske baštine. U četvrtom dijelu rada opisana je povijest Staroga Grada i Tvrdalj te život i stvaralaštvo Petra Hektorovića. Peti dio objašnjava valorizaciju nematerijalne baštine na primjeru stvaralaštva Petra Hektorovića, a šesti dio je zaključni dio. Valorizacija je osmišljena kao ruta – izletnička ruta brodom koja bi interakcijom glumaca, izletnika i turista na primjeru renesansnog književnog djela približila kulturni život i tradicijske običaje jednog duha vremena s jedne, a zabavila s druge strane. Čitava ruta i njezine „stanice“ bile bi usko vezane za Hektorovićevo najpoznatije djelo – *Ribanje i ribarsko prigovaranje*. Ovakav tip valorizacije pokazuje mogućnosti za proširenje kulturno-turističke ponude, ali i za razvoj kulturnog turizma na otoku.

Ključne riječi: valorizacija, nematerijalna baština, kulturna baština, UNESCO, Petar Hektorović, otok Hvar.

Summary

This final paper is based on the valorisation of the intangible heritage in the cultural tourism of the island of Hvar, based on the work of Petar Hektorović. It consists of six chapters. The first chapter is an introductory section explaining the aims, methods and structure of this paper and the second chapter defines the most important concepts of culture. The third part refers to the island of Hvar, its name, history, and cultural heritage tangible and intangible heritage of the island of Hvar, which is on the UNESCO World Heritage List. The fourth part describes the history of Stari Grad and Tvrđalj, and also provides information of the life and work of Petar Hektorović. The fifth part explains the valorisation of the intangible heritage on the example of Petar Hektorović's work, and the sixth part is the concluding part. Valorisation is designed as a route based on Hektorović's most famous work, *Fishing and fishermen's conversations*. This type of valorisation shows the possibilities for expanding the cultural and tourist offer, but also for the development of cultural tourism on the island.

Key words: valorisation, intangible heritage, cultural heritage, UNESCO, Petar Hektorović, island of Hvar.